

Oponentský posudek magisterské diplomové práce:

Pavel Nývlt, **Lýsiova řeč Proti Eratosthenovi. Překlad, komentář a úvodní studie.** FF UK Praha 2011. Str. 164.

Předložená diplomová práce je kvalitním dokladem toho, jak z poměrně úzkého zájmu o jednu řeč attického řečníka Lýsia (z let 403-401 př.n.l.) může vyrůst docela kompletní studie postihující historické, právní, životopisné a do určité míry i literární aspekty důležitého a velmi bolestivého období athénské historie – krize demokracie, oligarchických převratů a obnovy demokracie v souvislosti s průběhem a důsledky peloponnéské války. Pavel Nývlt si zvolil pro komplexní posouzení a překlad do češtiny Lýsiovu nejdelsí a nejslavnější řeč *Kata Eratosthenús* (Obžaloba Eratosthena), která je (resp. může být?) významným dokladem situace v Athénách z doby demokratického vyrovnávání se s vládou „třiceti tyranů“.

Struktura diplomové práce je vcelku logicky dána cílem práce, jak jej čteme v jejím názvu. V úvodní studii (str.5-35) autor nejprve sleduje v historickém přehledu vývoj vnitřní politiky Athén z aspektu oligarchického odporu proti demokracii, zvl. od převratů z r. 411 až po občanskou válku 404/403 př.n.l. a následnou obnovu demokracie; důležité místo se tu věnuje roli vůdčích politiků, ale i roli Sparty (Lýsandra) v jejich politice. Dále shrnuje znalosti a diskuse o Lýsiově „životopisu“ (autor, zdá se, si drží určitou skepsi vůči Lýsiovu narození v Athénách?, srv. s. 30 a pozn. 3), jeho kariéře athénské metoika a o otázce možného Lýsiova občanství, což je problém uspokojivě neřešitelný (kol. Nývlt se zřejmě nerozhoduje, srv. s. 27 nahoře? Pokud jde o Cicerona a Lýsiovy „občanské povinnosti“, s.26, pozn. 3, musíme počítat s tím, že pro Římana byli metoici těžko odlišitelní od občanů, neboť v Římě taková kategorie neexistovala). Nakonec diplomand postihuje důležitou, ale opět velmi složitou otázku právní kvalifikace Eratosthenova procesu, tj. v jakém typu kauzy Lýsiás svou obžalobu pronášel: kol. Nývlt se přiklání spíše pro procesní souvislost s *euthynai*, než pro proces *díké fonú*; i zde je jednoznačné rozhodnutí komplikováno nejasnostmi kolem Lýsiova statusu a ohledy na závaznost athénské amnestie. Konečně se autor zabývá otázkou datace řeči (neudává přesněji „svou“ dataci; důležitá by byla znalost toho, zda byla pronesena před dobytím Eleusíny, nebo po něm), jejím tématem a řečnickou strategií Lýsiovou, který vlastně potlačuje hlavní motiv své žaloby, tj. Eratosthenův podíl na smrti jeho bratra, a zaměřuje svůj útok proti vůdčím oligarchům ve jménu celé obce a demokracie. Lýsiova dehonestace Thérámena, umírněného člena Třicítky a v Athénách vlastně velmi populárního, tím ale zcela vysvětlena není. Kol. Nývlt při svém pojednání využil množství dalších pramenů a nastudoval a kriticky použil velké množství často protichůdných prací moderních badatelů a jeho poznámkový aparát je v kombinaci s vlastním výkladem velmi ekonomický a přesný (na s.26, v pozn. 1 má být odkaz na pozn. 4 na s.22-23.).

Druhou částí diplomové práce je překlad Lýsiovy řeči (str. 36-48), druhý do češtiny po překladu J. Černého z r. 1894. Diplomand si pro něj dobře zvolil edici originálu pořizenou C. Carey(em) v r. 2007, od které se odchyľuje jen v málo případech, kde se zpravidla přiklání k rkp. variantám proti konjekturám (srv. jeho kritický aparát na stránkách překladu i vysvětlení v komentáři; na s. 45 je formulace poněkud nejasná), většinou oprávněně (jen § 100 by se mi více líbil Angerův návrh *hémás* ...). Jako překladatel se kol. Nývlt poctivě snažil vystihnout mj. i nuance Lýsiovy účelové stylizace argumentačního výkladu (k tomu srv. s. 33nn.), vystihnout samozřejmě adekvátně obsah řeči a zároveň „zčeštit“ někdy šroubované Lýsiovy periody. Text překladu je však někdy ke své škodě příliš úsporný, příp. jsou voleny formulace méně obratné. Posuzování překladu je ovšem vždy do značné míry subjektivní, nicméně vytknu zde několik míst, kde bude třeba - pro případnou publikaci překladu - provést úpravy (jejich návrhy): s. 33, § 1: lépe „kdyby chtěl mluvit jenom pravdu“; § 2: „opak toho, co bylo v minulosti obvyklé“; § 3: „a teď mě k obžalobě tohoto člověka donutilo“; s. 38, § 18:

lépe „Z našich přátel mu jeden, druhý“; § 19: spíše „tak daleko šli se svou nenasytností a touhou“, podobně i § 22: spíše „Ve své opovážlivosti došli tak daleko...“; s. 39, § 24: „... vystup sem ke mně ...“ (řečník mluvil z vyvýšeného místa), podobně v § 92: „než sestoupím“; s. 40, § 34: „jestli chceš, připouštím, ...“; na s. 41, § 47 je jistě jen omylem „co je učinili“ místo „co je učili“; s. 42, § 48 by bylo lépe: „ovšem jestliže byl opravdu řádným mužem“; s. 45, § 78: soudím, že „Thérámenés byl vždy nespokojený s tím, co právě měl...“ nevystihuje Lýsiův smysl, spíše „byl vždy nespokojen s poměry, které právě byly...“ (k místu bych očekával komentář!); s. 48, § 98: není přeloženo *dia tús tútón tropús* (při způsobech těchto lidí); § 100 má být „myslím, že vás poslouchají ...“ (problematické je ovšem i v jiných překladech vystižení smyslu celého tohoto paragrafu). Koncentrovanější překladový problém vidím v §§ 19-22, 37 a 92-94.

Nejrozsáhlejší částí práce je ta třetí, Komentář (str. 49-145), který „je především historický, s důrazem na dějiny politicko-vojenské a právní“ (s. 49), ale na řadě míst se vyslovuje i ke gramaticko-syntaktickým problémům míst interpretačně nejednoznačným, věnuje se i ojedinělým reáliím (architektura athénskéobytného domu, s. 60) a na řadě míst identifikuje Lýsiovo vyjadřování s jinde literárně doloženými *loci communes* a komentuje vhodně význam textových variant pro interpretaci historických okolností. Komentář je nepochybně nejsilnější stránkou práce a nemám k němu závažnější námitky. Výběr míst ke komentování je opodstatněný, je ohleduplné pro čtenáře, že jsou uváděna interpretovaná místa i v originálním znění. Podobně jako v úvodní části dokazuje autor svou suverenitu ve znalostech historických poměrů doby a personálií osobností, dokáže dobře využít množství sekundární literatury, jeho argumentace je jasná a závěry racionální a přijatelné. Stejně jako už v úvodní části přiznává i v komentáři množství nejistot, které v bádání zůstávají (např. skutečná role Thérámenova a Eratostenova, typ kauzy Eratostenova procesu, chronologie, postavení metoiků a jejich role v systému leitúrgií atd.atd.). Výklad je veden proporčně vzhledem k závažnosti či problémovosti údajů v textu. V některých detailech bych mohl nesouhlasit (např. s.66 a 67 – náušnice Polemarchovy ženy a diskuse k významu *pásás tás chorégiás*...; zajímavé je ostatně i Lýsiovo samozřejmé ztotožnění třicítky se státem), někde je komentář závislý na překladu, který není zrovna přesný (§ 37), uvítal bych např. i koncentrovanější informaci o amnestii a jejím reálném významu pro oligarchy a demokraty. Celkově ale hodnotím Nývtův komentář velmi pozitivně jako výsledek poctivého badatelského úsilí, bystrého kladení si otázek a často i originálního přístupu a postupu.

Výbavu diplomové práce doplňuje krátký Appendix ke komplikované otázce Papyru o Thérámenovi a jeho příp. vztahu k Lýsiově řeči, seznam použitých zkratk, seznam použitých edic pramenů a soupis působivě obsáhlé sekundární literatury.

Práci celkově hodnotím jako úspěšný výsledek autorova zvládnutí velkého množství pramenného materiálu a odborné literatury, jeho samostatné práce podložené nepochybně hlubokým zájmem o téma a antickou, zvl. řeckou historii. Mohu tedy tuto práci plně doporučit k obhajobě.

V Praze, 26.5.2011